

GYVIEJI ARCHYVAI

Restauratoriai atgaivino unikalios Perlojos bažnyčios grožį

Istorine praeitimi išskirtinį Perlojos kaimą, prieš keletą mėnesių šventųjų fenomenalų jubiliejų – Perlojos Respublikos šimtmetį, puošia keletas unikalios objektų, kurie turi didelę reikšmę ne tik Varėnos kraštui, bet ir visai Lietuvai

Vienas iš svarbiausių – kaimo centre stovinti išpūdinga Perlojos Švč. Mergelės Marijos ir Šv. Pranciškaus Asyzičio bažnyčia. Perlojiškiai didžiuojasi, nes ji pastatyta Vytauto Didžiojo metais ir yra pati lietuviškiausia šalyje. Ši bažnyčia – vienintelė tokia Lietuvoje, kurioje krikščioniškoji ikonografinė medžiaga persipina su patriotiniais lietuviškais elementais. Jos vidų puošia išpūdingas 1943 metais iš natūralių dažų sukurtas itin aukšto meninio lygio dekoras, joje gausu valstybinių bei patriotinių akcentų ir lietuviškų užrašų. Visą sovietmetį Perlojos bažnyčia buvo kaip nepriklausomos Lietuvos ambasada, nes skliautuose – Vytis, Gedimino stulpai, Jogailaičių kryžius, trispalvė, Vytauto Didžiojo portretas, Lietuvos ir ateitininkų himnai. Ir, žinoma, kunigaikštis Perlius su šūkiu: „Už Perloją ir visą Lietuvą!“.

Šiomis dienomis Perlojos bažnyčia tapo dar išpūdingesnė, nes šiame sakraliniame kultūros paveldo objekte atlikti svarbūs restauravimo darbai, kuriuos įvykdė MB „Virmalda“ ir Vilniaus dailės akademijos Paminklotvarkos katedros restauravimo specialistai. Gera matyti, kaip darbščiomis profesionalių restauratorių rankomis bažnyčia gražiai atnaujinta. Šis projektas atliktas per tris mėnesius. Bendram darbu – bažnyčios sienų dekoru konservavimui ir restauravimui – MB „Virmalda“ restauratorė, restauravimo projekto vadovė ir Vilniaus dailės akademijos skulptūros restauravimo specialybės dėstytoja Ramunė Balandžiūnienė sukvieta jaunų specialistų komanda – baigusius ir esamus restauracijos specialybės studentus. Ji pažymi, jog Perlojos bažnyčios restauravimas buvo neįkainojama praktika, o esamiems – tam tikras jų kvalifikacijos uztvirtinimas. „Ką nuveikėm per šiuos tris mėnesius? Restauravimas šitame objekte buvo labai sudėtingas, nes radome truputėlį daugiau defektų nei tikėjome. Sgrafito technika atliktas dekoras labai išpūdingas, tačiau jis atliktas nenuvalius dažų. Daugelyje vietų daugiasluoksnis tinkas atšokęs nuo pagrindo, nuo dažų, kurie yra ant pradinio tinko. Mes atlikome visas konservavimo procedūras – lipdybos, kelių sluoksnių pigmentuoto tinko plokštumų. Tos procedūros – tai atšokusio nuo mūro tinko

klėjimas injekcijomis, paties tinko struktūros tvirtinimas kalkiniu vandeniu, nudruskinimo procedūros, biocidinis apdorojimas. Konservavome ir restauravome sgrafito technika atliktą sienų dekorą. Dirbome tikrai sudėtingomis sąlygomis, esant žemai temperatūrai, tačiau labai stengėmės, kad darbų kokybė nenukentėtų. Daug kruopštumo ir profesinių žinių reikalaujantys plokštumų konservavimo ir restauravimo darbai atlikti nepriekaištingai. Aukščiausia restauruota vieta – septynių metrų aukščio šoninės navos. Bažnyčios vidus nuo pastatymo nė karto nebuvo restauruotas, tik arka prieš presbiteriją restauruota 2010 metais, tad jau prašyte prašesi atnaujinimo. Mums didelis pasididžiavimas savo darbu prisilieti prie tokios išpūdingo grožio istorinės bažnyčios atnaujinimo. Šioje bažnyčioje dar reikia atlikti daug atnaujinimo darbų – konservuoti ir restauruoti lubų, skliautų ir sienų tapybą, bet tai jau kito etapo darbai. Kai bus daugiau lėšų, bus ir kitas darbų etapas. Mums labai norisi vėl čia sugrįžti“. Restauratorė Ramunė Balandžiūnienė prisipažįsta, jog nerealiai geras jausmas, kad darbai jau baigti ir ji dabar nekantriai laukia, kaip jos vadovaujamos komandos triušą įvertins restauravimo komisija. „Džiaugiuosi savo jaunų restauratorių komanda – darbščiais ir supratingais jaunais žmonėmis, kuriais tikrai galima pasitikėti. Šios bažnyčios restauravimas buvo savotiškas jų profesionalumo patikrinimas. Nebloga komanda, norėtuši, kad jie dirbtų ir kituose objektuose“, – optimistiškai kalba restauratorė. „Šiame objekte dirbo Tautvydas Averka, 2017 m. baigęs MA (skulptūros restauravimas), Agnė Jablonskytė, 2018 m. baigusi BA (skulptūros restauravimas), šiuo metu tęsianti studijas minėtos specialybės MA, Julija Musteikytė, 2018 m. baigusi BA (skulptūros restauravimas). Praktika atliko Erika Vilkinytė III BA (skulptūros restauravimas) studentė, Rita Budvytytė I MA (skulptūros restauravimas) studentė, Donatas Bilius I MA (skulptūros restauravimas) studentas. MB „Virmalda“ yra VDA socialinis partneris. Teorija labai svarbi, bet praktika mūsų darbe taip pat būtina. Visada yra kur tobulėti. Labai motosi, kiek jiems duoda ta praktika“, – sako Ramunė Balandžiūnienė.

Perlojos bažnyčios restauratoriai ir klebonas A. Miliuskas (pirmas iš dešinės)

nė. Per du praeitos vasaros ir rudens mėnesius tie patys restauratoriai drauge su daugybe kitų specialistų atnaujino Kaino Šv. Jurgio Kankinio bažnyčią. Perlojos Švč. Mergelės Marijos ir Šv. Pranciškaus Asyzičio bažnyčios restauracijos projektas yra neabejotinai didelė patirtis jauniems restauratoriams ir šios specialybės studentams, kruopščiai prisiliečiantiems prie kultūros paveldo, kuriantiems išliekamąją vertę ir tuo pačiu prisidedantiems prie Varėnos krašto kultūros ir istorijos objektų gražinimo.

Varėnos rajono savivaldybės meras Algis Kašėta džiaugiasi, kad pagaliau Perlojos bažnyčiai atnaujinti buvo skirtas finansavimas iš valstybės biudžeto ir atnaujinta dalis bažnyčios vidaus. „Perlojos bažnyčia – ne tik perlojiškių, bet ir visų mūsų pasididžiavimas. Smagu, kad už palyginti nedidelę sumą atlikti tikrai kokybiški darbai. Už juos dėkoju profesionaliai dirbusiems restauratoriams, vadovaujamiems restauratorės Ramunės Balandžiūnienės, bei kitiems MB „Virmalda“ darbuotojams. Už bendras pastangas rūpinantis lėšomis bažnyčiai atnaujinti dėkoju ir Seimo nariui Juozui Baubliui. Kadangi atnaujintas dar ne visas bažnyčios vidus, stengsimės ieškoti lėšų, kad restauravimo darbai būtų tęsiami“, – sako meras.

„Kaip galima nesidžiaugti? Ir taip išpūdingai graži mūsų bažnyčia tarsi nauju rūbu pasipuošė. Džiaugiuosi kartu su

visais parapijiečiais, kurie pagarbiai klausinėjo restauratorių, ar ilgai truks jų kruopštus darbas ir kantriai laukė, kol bus nuimti pastoliai. Perlojiškiai tikri patriotai – jiems neginčijamas faktas, kad Perlojos bažnyčia pati gražiausia, o po restauravimo darbų susirinkę į bažnyčią jie džiaugėsi ir didžiuojasi, kad gali melstis dar gražiau atnaujintuose Dievo namuose“, – parapijiečių vardu dėkoja Perlojos parapijos klebonas Ažuolas Miliuskas.

Atsinaujinusių bažnyčios vidumi ir profesionaliu restauratorių darbu patenkinta dažnai ekskursijas į bažnyčią atvedanti Perlojos istorijos muziejaus darbuotoja Marija Lūžytė. „Labai džiaugiamės išgražėjusia mūsų bažnyčia. Mums iki šiol net vilčių nebuvo, kad ji artimiausiais metais bus pradėta restauruoti. Kai nuėmė pastolius ir pamatė, kad sienos dailiai atnaujintos, džiaugsimui nebuvo ribų! Juk mūsų bažnyčia – vienintelė tokia Lietuvoje. Tas lietuviškumas, išskirtinumas, netgi vyriškų ir moteriškų giminė joje išskiriama. „Čia įėjęs pasidarysi geresnis, geresnė“. Niekur tokio užrašo nepamatysi. Manoma, kad vienas iš svarbiausių bažnyčią puošiančių užrašų autorių – tuometinis klebonas Vincentas Andriulevičius. Dauguma užrašų – Šventojo Rašto ištraukos. Prieš bažnyčios dekoravimą klebonas tarėsi su parapija, turėjo suaukotų pinigų ir galvojo, ką daryti – ar suolus, ar duris tvaryti. Vietinės moterys sakė:

„Klebonėli, daryk, kad būtų gražiau“. Šį dekoravimą palaimino ir tuomet vyskupu paskirtas Teofilus Matulionis“, – pasakoja M. Lūžytė.

Bažnyčia išties liudija perlojiškių darbštumą, lietuvių ir patriotiškumą. Ją pamaldūs parapijiečiai pastatė vos per dvejus metus – nuo 1928 metų iki 1930 metų – savo lėšomis ir pastangomis tuometiniam parapijos klebonui Pranu Cibulskui vadovaujant. Plytas kaimo žmonės vežė arkliais iš gretimo Milioniškės kaimo, kur jos buvo gaminamos. Bažnyčios statybai vien perlojiškių lėšų neužteko, aštuonis tūkstančius litų skyrė valstybė. Istoriniai šaltiniai byloja, kad 1943 m. tuometinis kunigas V. Andriulevičius persiviliojo Lentvario bažnyčioje dekoravimo darbus atlikusius profesionalius dailininkus. Situacija bažnyčiai gražinti buvo visiškai nepalanki. Net pačių būtiniausių reikmenų trūko, nes visos žaliavos, reikalingos freskoms tapyti, buvo vadinamosios strateginėmis ir naudotos tik karo reikmėms. Sakoma, kad tik keletui paveikslų dažų pakako, todėl į pagalbą vėl suskubo perlojiškiai. Mergaitės skynė žiedus, vaikinai lupė nuo malkų žieves, o moterys rinko kiaušinius ir kuo liesesnį pieną. Visą šį turtą gabenė profesorius Jurgis Hopenui, kuris savo sumanumo dėka pagal senovės dailininkų receptus gamino dažus ir su savo mokiniais dekoravo visą bažnyčią. Visos sienos beveik ištiesai padengtos tapyba, ir figūrinės-ornamen-

tinės detalės nutapytos dažais ant sauso tinko. Perlojos bažnyčios tapybos stilių menotyrininkai vadina neorenesansiniu, kuriam būdingi ir baroko elementai. Iki šio dekoravimo bažnyčia buvo dažyta tamsiais dažais, todėl buvo neįdomi. „Unikalūs ir tas faktas, kad 1943 m. dekoruotoje bažnyčioje užrašai – vien lietuvių kalba, užrašyti pagal to meto rašybos tvarką, kai liturgijoje lietuvių kalba pradėta naudoti nuo 1962 metų, o iki tol buvo lotynų kalba. Šioje bažnyčioje yra kryžiaus kelio stotys iš senosios maumedžio bažnyčios, pastatytos 1777 metais, o pirmąją bažnyčią Perlojoje apie 1428 metus pastatė Vytautas Didysis. Visa tai, ką turime Perlojoje – ir bažnyčią, ir Vytauto Didžiojo paminklą, yra darbščių ir patriotiškai nusiteikusių kunigų bei parapijiečių nuopelnas“, – sako Marija Lūžytė.

Perlojiškiai didžiuojasi ir 1930 m. pastatytu daugiau kaip aštuonių metrų aukščio Vytauto paminklu. Jis – vienintelis toks aukštas išlikęs paminklas Lietuvoje. Kaip laisvės simbolį po Antrojo pasaulinio karo paminklą ne kartą mėginta nugriauti, tačiau jis išliko, nes perlojiškiai tam trukdė, be to, jį statant jo viduje buvo įlieti geležinkelio bėgiai ir daug armatūros. Paminklą puošia užrašas: „Vytaute Didysai! Gyvas būsi, kol gyvas nors vienas lietuvis“.

Rūta AVERKIENĖ
Varėnos rajono savivaldybės administracijos Bendrojo skyriaus vyr. specialistė